

деятельности в целом, оценки как показателя успешности; преобладание мотивов избегания неудачи; наличие значительного процента учащихся, у которых отсутствует желание достигать успеха в учебной деятельности. Обоснована необходимость внедрения новых форм и методов работы с учащимися с целью формирования положительного и активного отношения к успеху.

Ключевые слова: успех, отношение к успеху, умственно отсталые учащиеся младших классов, методика исследования, ситуация успеха.

Dokuchyna T.A. Features of attitude to the success of mentally retarded pupils of junior classes

The article is devoted to attitude to the success of mentally retarded pupils of junior classes. The article presents the results of experimental studies of attitude to the success of mentally retarded pupils of junior classes of auxiliary school in educational activities. Study the problem of forming a positive attitude to the success in educational activities is essential to the practice of correctional pedagogy. The article contains an analysis of special psychological and pedagogical literature of research problem, insufficiency research in correctional pedagogy. The theoretical analysis of the literature has allowed to identify the main factors influencing the formation of attitude to the success and indicated the necessity of research attitude to the success of mentally retarded pupils. The results of the special studies of features and the types of attitude to the success of mentally retarded pupils of junior classes in educational activities are present. Results of the study indicate the necessity for introduction of new forms and methods of work in the practice of auxiliary school for the purpose of creating a positive and active attitude to the success of mentally retarded pupils of junior classes.

Keywords: the success, attitude to the success, mentally retarded pupils of junior classes, the method of research, the situation of success.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 25.10.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Миронова С.П.

УДК: 376-056.264

МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ПОНЯТИЙ У ДЕТЕЙ 6-7 ЛЕТ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ СРЕДСТВАМИ МУЛЬТИМЕДИЙНОЙ ПРЕЗЕНТАЦИИ

Дроздова Н.В.

кандидат педагогических наук, доцент,

Ладейко В.Д.

Развитие словаря ребенка тесно связано, с одной стороны, с развитием мышления и других психических процессов, а с другой - с развитием всех компонентов речи: фонетико-фонематического и лексико-грамматического. С помощью слов ребенок обозначает то, что доступно его пониманию. Со значением слов непосредственно связано представление о них как о понятиях. Из множества качеств и признаков предмета или явления, заключенных в слове-понятии, ребенок вначале усваивает лишь те, которые непосредственно выступают в совершаемых им действиях с соответствующими предметами. В дальнейшем, по мере получения и обогащения жизненного опыта, им усваивается более глубокий смысл соответствующего понятия, включая и те качества обозначаемых им предметов, которые прямо не воспринимаются. Так, соотнесение пространственных понятий с конкретными образами является затруднительным и тем самым данные понятия требуют достаточно высокого уровня обобщения, чтобы ребенок понимал, дифференцировал и мог ими оперировать.

Исследования Г.Н. Градовой [5], Р.И. Лалаевой [7], Р.Е. Левиной [8], Т.Б. Филичевой [10], Г.В. Чиркиной [10] и др. показывают, что у детей с общим недоразвитием речи (ОНР) с трудом формируются пространственные представления, а соответственно и пространственные понятия. Недостаточность пространственных представлений у дошкольников с ОНР проявляется в нарушении восприятия схемы собственного тела. Так, представления о ведущей руке, о частях лица и тела формируются позднее, чем у нормально говорящих сверстников. Дети затрудняются в понимании предлогов и наречий, отражающих пространственные отношения. У многих детей нарушено восприятие целостного образа предмета. Большинство пространственных понятий усваиваются детьми с ОНР только в ходе специального обучения.

Целью экспериментального исследования явилось выявление уровня сформированности пространственных понятий у детей с ОНР. В нем принимали участие 49 нормально говорящих детей и 50 детей с ОНР в возрасте 6-7 лет. Использовалась методика диагностики понятийного мышления, с помощью которой изучались такие пространственные понятия, как впереди, посередине, позади, внизу, наверху, рядом, напротив, слева, справа, справа сверху, слева внизу, а также предлоги с пространственным значением: в, под, перед, за, между [9].

Экспериментальное исследование позволило выявить общие закономерности в понимании и использовании пространственных понятий у детей с ОНР и их нормально говорящих сверстников:

- трудности понимания понятий: рядом, друг против друга, справа вверху, слева внизу;
- трудности понимания предлогов с пространственным значением «в», «под», «перед».

Имеется ряд специфических закономерностей в понимании и использовании пространственных понятий, характерных для детей с ОНР:

- трудности понимания понятий: справа, слева, впереди;
- трудности понимания предлогов: «между», «за».

Пространственные понятия являются основой для формирования звукового анализа, усвоения букв ребенком, что в свою очередь необходимо для успешного овладения письмом, чтением, математикой в школе. Полученные результаты свидетельствуют о том, что у детей младшего школьного возраста сохраняются трудности в понимании и использовании пространственных понятий и предлогов с пространственным значением. Это подчёркивает необходимость проведения логопедической работы по формированию пространственных понятий у детей данной категории, начиная с дошкольного возраста.

Наряду с традиционными методиками логопедической работы с детьми с ОНР существуют и дополнительные средства развития, воспитания и обучения детей данной категории. Речь идет об использовании компьютерных технологий. Как отмечают Р.Ф. Абдеев [1], Т.И. Визова [2], Ю.Ф. Гаркуша [4], О.И. Кукушкина [6] и др., применение компьютерных технологий в логопедической работе позволяет оптимизировать педагогический процесс и повысить эффективность обучения детей с ОНР.

Одним из актуальных направлений внедрения компьютерных технологий в работу учителя-логопеда является использование мультимедийных презентаций. Они позволяют привнести эффект наглядности в занятие, повысить мотивационную активность, способствуют более тесной взаимосвязи учителя-логопеда и детей. Технология создания презентации в программе Microsoft PowerPoint не требует углубленных знаний и навыков программирования, а также является доступной для любого пользователя. С ее помощью можно подобрать необходимый картинный и речевой материал, который затем можно использовать на других занятиях, просто преобразовав презентацию под необходимую тему. Возможности мультимедийной презентации позволяют использовать обучающую помощь на коррекционном занятии. Созданная таким образом компьютерная презентация не просто тренирует ребенка в определенных умениях, а способствует их усвоению и перенесению полученного опыта в другую ситуацию.

С целью выявления отношения учителей-логопедов к использованию компьютерных технологий, и в частности мультимедийной презентации в логопедической работе с детьми с ОНР, проводилось анкетирование. Большинство учителей-логопедов считают, что основными задачами использования компьютерных технологий на коррекционных занятиях являются: повышение мотивации у детей с ОНР; оптимизация коррекционно-педагогической работы; развлекательная минутка на коррекционных занятиях. 74% учителей-логопедов считают, что дети 6-7 лет с ОНР испытывают наибольшие трудности в усвоении пространственных понятий. 48% учителей-логопедов утверждают, что есть необходимость использования мультимедийных презентаций в работе по формированию пространственных понятий у детей с ОНР.

Готовые мультимедийные презентации для формирования пространственных понятий у детей с ОНР имеют 75% учителей-логопедов, 18% опрошенных не желают использовать презентации и объясняют это тем, что нет оборудования для этого, а также некоторые считают, что при использовании готовых презентаций не соблюдается принцип индивидуального подхода к работе с детьми с ОНР. 77% учителей-логопедов испытывают потребность научиться самостоятельно создавать мультимедийные презентации и использовать их на коррекционных занятиях, 23% опрошенных не желают самостоятельно создавать презентации из-за отсутствия условий, а также считают, что создавать мультимедийные презентации должны другие специалисты.

Обозначим психолого-педагогические аспекты использования учителем-логопедом мультимедийной презентации в коррекционно-педагогической работе.

Мотивационный аспект – создание условий для максимального учета индивидуальных возможностей и запросов детей, широкого выбора содержания, форм, темпа и уровня подготовки, раскрытия творческого потенциала детей.

Содержательный аспект – дополнение традиционных методик логопедической работы теми элементами, которые они реализовать не могут (с помощью мультимедийной презентации можно работать с наглядными моделями труднообъяснимых процессов, например, показ действий, которые выражаются глаголами, сопровождение действий звуками, выделение цветом, уменьшение/увеличение размера объекта на экране и т.д.).

Учебно-методический аспект – обеспечение учебно-методического сопровождения логопедической работы. Мультимедийную презентацию можно применять при подготовке к занятию, непосредственно на занятии (при объяснении нового материала, для закрепления усвоенных знаний, в процессе контроля знаний) и т.д.

Организационный аспект – использование мультимедийной презентации в групповой и

індивідуальній роботі.

Контрольно-оціночний аспект – здійснення з допомогою мультимедійної презентації різних видів контролю.

Необхідно відзначити, що використання мультимедійної презентації в корекційно-педагогічній роботі значно впливає на форми і методи представлення наглядного матеріалу, характер взаємодії між дітьми і вчителем-логопедом, відповідно, на методіку проведення занять в цілому. Разом з тим, мультимедійна презентація не замінює традиційні методики логопедичної роботи, а значно підвищує їх ефективність. Головна для вчителя-логопеда – знайти відповідне місце мультимедійної презентації в корекційно-педагогічній роботі, тобто застосувати там, де вона більш необхідна, ніж традиційні методики.

При використанні мультимедійної презентації по формуванню просторових понять у дітей 6-7 років з ОНР слід враховувати наступні принципи.

Принцип індивідуального і диференційованого підходу передбачає урахування «зон найближчого розвитку» (за Л.С. Вygотського). Мультимедійна презентація може включати різнорівневі завдання, створюючи ситуацію успіху у дітей з різними мовними можливостями.

Принцип системності і комплексності передбачає формування лексико-граматичної і фонетико-фонематичної сторони мови, а також одночасне розвиток інших психічних процесів.

Принцип наглядності і доступності передбачає включення в мультимедійну презентацію мовного і картинного матеріалу, який буде оптимальним для сприйняття дитини, а також дає можливість дитині наочно побачити результати своєї діяльності.

Принцип поетапного і послідовного формування мовної функції. Передбачає побудову корекційно-педагогічної роботи від простого до складного.

Патогенетичний принцип (принцип урахування механізмів даного порушення) передбачає формування тих психічних функцій, недостатність яких лежить в основі того чи іншого порушення мови.

Принцип діяльнісного підходу передбачає активну позицію дитини в отриманні знань. Презентація відкриває великі можливості для формування навички самоконтролю, дозволяючи встановлювати зворотний зв'язок на кожному етапі заняття, дає можливість дітям оцінювати результати своєї діяльності.

Корекційні заняття по формуванню лексико-граматичних засад мови і розвитку зв'язної мови включають завдання по формуванню просторових понять у дітей 6-7 років з використанням мультимедійної презентації. Заняття мають поетапний характер:

- **Етап підготовки до заняття:**
  - вибір і аналіз необхідного матеріалу за темою,
  - структурування і оформлення зібраного матеріалу.
- **Етап проведення заняття:**
  - вчитель-логопед веде бесіду, в процесі якої може вводити нові просторові поняття, визначати готовність дітей до роботи з мультимедійною презентацією і т.д.;
  - на даному етапі вчитель-логопед стає організатором роботи дітей з мультимедійною презентацією, стимулює і поощряє самостійну роботу дітей;
  - робота дітей з різним дидактичним матеріалом; продовження роботи по формуванню і закріпленню навичок отриманих на занятті (без комп'ютера).
- **Підведення висновків заняття.**

Проведення корекційного заняття з використанням мультимедійної презентації має ряд особливостей:

- *адаптивність* – «підстрашування» комп'ютера до індивідуальних особливостей дитини;
- *управляемість* – в будь-який момент можлива корекція вчителем-логопедом корекційно-педагогічного процесу;
- *інтерактивність і діалоговий характер навчання* – мультимедійна презентація дозволяє вступати в діалог з дітьми і отримувати зворотний зв'язок;
- *оптимальне поєднання* індивідуальної і групової форм роботи;
- підтримання у учня стану *психологічного комфорту* при роботі з комп'ютером.

Зміст мультимедійних презентацій по формуванню просторових понять у дітей 6-7 років з ОНР визначається особливостями розуміння і використання даних понять дітьми. Приведемо приклади завдань, які може містити мультимедійна презентація по формуванню просторових понять. Дані завдання призначені для використання вчителем-логопедом на заключному етапі

коррекционного занятия по формированию лексико-грамматических средств языка и развитию связной речи со старшими дошкольниками с ОНР в рамках лексических тем «Мебель. Бытовые приборы», «Дом и его части» и «Транспорт» с учетом программы «Воспитание и обучение детей с тяжелыми нарушениями речи» [3]. Задания презентации предусматривают оказание ребенку обучающей помощи. Так, если ребенок не справляется с заданием, ему оказывается помощь в виде какого-либо анимационного эффекта. Затем следует дополнительное задание для закрепления полученного умения в предыдущем задании. Каждое задание сопровождается инструкцией и поощрением за правильный ответ.

Лексическая тема «Мебель. Бытовые приборы»

Задание «Что впереди?»

Цель: закреплять умение употреблять понятие «впереди».

Инструкция: «Найди, что из мебели в комнате находится впереди».

На экране монитора изображена комната, в которой находятся диван, кресло, тумбочка и стол, стоящий впереди. Если ребенок выбирает правильный вариант, то появляется поощрение в виде смайлика и аплодисментов.

Помощь: если ребенок ответил неверно, то появляется грустный смайлик, а верная картинка (стол) начинает мигать.

Ответ ребенка: После выбора верного варианта учитель-логопед предлагает ребенку дать полный ответ: «Впереди находится стол».

Дополнительное задание «Что впереди?»

Инструкция: «Найди, что из мебели в комнате находится впереди».

На экране монитора изображены те же картинки, но впереди находится тумбочка. После выбора правильного ответа на экране монитора появляется поощрение.

Ответ ребенка: «Впереди находится тумбочка».

Лексическая тема «Дом и его части»

Задание «Кирпичный дом»

Цель: закреплять умение употреблять понятие «справа».

Инструкция: «Помоги девочке найти картинку, на которой кирпичный дом стоит справа».

На экране монитора изображено три картинки с изображением двух деревянных и одного кирпичного дома. На первой картинке кирпичный дом стоит справа, на второй – между деревянными домами, на третьей – слева. Если ребенок выбирает правильный вариант, то появляется поощрение в виде смайлика и аплодисментов.

Помощь: если ребенок ответил неверно, то появляется грустный смайлик, девочка поднимает правую руку, а кирпичный дом на верной картинке выделяется линией.

Ответ ребенка: «Кирпичный дом стоит справа».

Дополнительное задание «Деревянный дом»

Инструкция: «Помоги мальчику найти картинку, на которой деревянный дом стоит слева».

На экране монитора изображено три картинки и мальчик, стоящий спиной к экрану. На первой деревянный дом стоит справа, на второй – слева, на третьей – между кирпичными домами. После выбора правильного ответа на экране монитора появляется поощрение.

Ответ ребенка: «Деревянный дом стоит справа».

Лексическая тема «Транспорт»

Задание «Вертолет»

Цель: закреплять умение согласовывать предлог «за» с существительным в творительном падеже.

Инструкция: «Найди вертолет, который летит за самолетом».

На экране монитора изображены самолет и три вертолета, один вертолет летит за самолетом, второй – над самолетом, третий – под самолетом. Если ребенок выбирает правильный вариант, то появляется поощрение в виде смайлика и аплодисментов.

Помощь: если ребенок ответил неверно, то появляется грустный смайлик, появляются стрелки, указывающие направление движения самолета и вертолета, верный вертолет увеличивается в размерах.

Ответ ребенка: «Вертолет летит за самолетом».

Дополнительное задание «Башня».

Инструкция: «Найди вертолет, который летит за башней».

На экране монитора изображена башня и три вертолета. Один летит над башней, второй – за башней, третий – перед башней. После выбора правильного ответа на экране монитора появляется поощрение.

Ответ ребенка: «Вертолет летит за башней».

Таким образом, данный комплекс заданий являются многофункциональными, так как одновременно с

формированием пространственных понятий обогащается словарь детей по лексическим темам, развивается умение согласовывать предлоги с существительными. Данные задания можно использовать и по другим лексическим темам, подобрав соответствующий картинный материал.

Литература

1. **Абдеев, Р.Ф.** Философия новой информационной цивилизации / Р.Ф. Абдеев. – М. : Владос, 2004. – 216 с. 2. **Визова, Т.И.** Логопедическое занятие в подготовительной к школе группе с применением компьютерных технологий / Т.И. Визова // Логопед в детском саду. – 2009. - №7. – С. 84-88. 3. **Воспитание** и обучение детей с тяжёлыми нарушениями речи / Программа для специальных дошкольных учреждений / авторы-составители Ю.Н. Кислякова, Л.Н. Мороз. – Минск: НИО, 2007. – 280 с. 4. **Гаркуша, Ю.Ф.** Новые информационные технологии в логопедической работе / Ю.Ф.Гаркуша, Е.В. Манина // Логопед. - 2004, №2. - С. 22-29. 5. **Градова, Г.Н.** Формирование пространственных представлений у дошкольников с общим недоразвитием речи: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.03/ Г.Н. Градова; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. - СПб., 2010. - 24 с. 6. **Кукушкина, О.И.** Применение информационных технологий в специальном образовании / О.И. Кукушкина // Специальное образование: состояние, перспективы развития. Тематическое приложение к журналу «Вестник образования». – 2003. – №3. - С. 67–78. 7. **Лалаева, Р.И.** Формирование правильной разговорной речи у дошкольников / Р.И. Лалаева, Н.В. Серебрякова // Ростов н/Д: «Феникс», СПб: «Союз», 2004. — 224 с. 8. **Левина, Р.Е.** Основы теории и практики логопедии / под. ред. Р.Е. Левиной. - М., 1967. - С. 67-89. 9. **Лубовский, Д.В.** Психодиагностические методы в работе с учащимися 1 – 2-х классов: Руководство / Д.В. Лубовский, Н.А. Воронина, И.Г. Ерофеева. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. – 48 с. 10. **Филичева, Т.Б.** Подготовка к школе детей с общим недоразвитием речи в условиях специального детского сада: В 2 ч. Ч. I. Первый год обучения (старшая группа). Пособие для студентов дефектологических факультетов, практических работников специальных учреждений, воспитателей детских садов, родителей / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина. – М.: Издательство «Альфа», 1993. – 103 с.

References

1. **Abdeev, R.F.** Filosofiya novoy informatsionnoy tsivilizatsii / R/F/ Abdeev. – M. : Vlados, 2004. – 216 s. 2. **Vizova, T.I.** Logopedicheskoe zanyatie v podgotovitelnoy k shkole gruppe s primeneniem komputernih tehnologiy / T.I. Vizova // Logoped v detskom sadu. – 2009. - №7. – S. 84-88. 3. **Vospitanie** i obuchenie doshkolnikov s tyazelimi narusheniyami rechi / Programma dlya spetsialnih doshkolnih uchrezdeniy / avtori-sostaviteli U.N. Kislyakova, L.N. Moroz. – Minsk: NIO, 2007. – 280 s. 4. **Garkusha, U.F.** Novie informatsionnie tehnologii v logopedicheskoy rabote / U.F. Garkusha, E.V. Manina // Logoped. - 2004, №2. - S. 22-29. 5. **Gradova, G.N.** Formirovanie prostranstvennih predstavleniy u doshkolnikov s obschim nedorazvitiem rechi: avtoref. ... dis. kand. ped. nauk: 13.00.03/ G.N. Gradova; Ros. gos. ped. un-t im. A.I. Gertsena. - SPb., 2010. - 24 s. 6. **Kukushkina O.I.** Primenenie informatsionnih tehnologiy v spetsialnom obrazovanii / O. I. Kukushkina // Spetsialnoe obrazovanie: sostoyanie, perspektivi razvitiya. Tematicheskoe prilozhenie k zurnalu «Vestnik obrazovaniya». – 2003. – №3. - S. 67–78. 7. **Lalaeva, R.I.** Formirovanie pravilnoy razgovornoj rechi u doshkolnikov / R.I. Lalaeva, N.V. Serebryakova // Rostov n/D: «Feniks», SPb: «Sous», 2004. — 224 s. 8. **Levina, R.E.** Osnovi teorii i praktiki logopedii / pod. red. R.E. Levinoy. - M., 1967. - S. 67-89. 9. **Lubovskiy, D.V.** Psihodiagnosticheskie metodi v rabote s uchashchycya 1-2-h klassov: Rukovodstvo / D.V. Lubovskiy, N.A. Voronina, I.G. Erofeeva. – M.: Moskovskiy psihologo-sotsialniy institut; Voronez: Izdatelstvo NPO «MODEK», 2002. – 48 s. 10. **Filicheva, T.V.** Podgotovka k shkole detey s obschim nedorazvitiem rechi v usloviyah spetsialnogo detskogo sada: V 2 ch. Ch. I. Perviy god obucheniya (starshaya gruppa). Posobie dlya studentov defektologicheskikh fakultetov, prakticheskikh rabotnikov spetsialnih uchrezdeniy, vospitateley detskikh sadov, roditel'ey / T.V. Filicheva, G.V. Chirkina. – M.: Izdatelstvo «Alfa», 1993. – 103 s.

Дроздова Н.В., Ладейко В.Д. Методичний аспект формування просторових понять у дітей 6-7 років із загальним недорозвиненням мовлення засобами мультимедійної презентації.

У статті розглядається експериментальне дослідження, в якому визначено загальні та специфічні закономірності в розумінні і використанні просторових понять дітьми 6-7 років з ЗНМ і їх однолітків з нормальним розвитком мовлення. Також висвітлено результати анкетування вчителів-логопедів з виявлення їх ставлення до використання комп'ютерних технологій, і, зокрема, мультимедійної презентації для формування просторових понять у дітей з ЗНМ. Позначено психолого-педагогічні аспекти та принципи використання учителем-логопедом мультимедійної презентації в корекційно-педагогічній роботі. Визначено етапи й особливості корекційного заняття, що включає роботу з формування просторових понять у дітей з ЗНМ з використанням мультимедійної презентації. Також представлені приклади завдань по різним лексичним темам з формування просторових понять у дітей 6-7 років з ЗНМ.

Ключові слова: просторові поняття, діти із загальним недорозвиненням мовлення, мультимедійна презентація.

Дроздова Н.В., Ладейко В.Д. Методический аспект формирования пространственных понятий у детей 6-7 лет с общим недоразвитием речи средствами мультимедийной презентации.

В статье рассматривается экспериментальное исследование, в котором определены общие и специфические закономерности в понимании и использовании пространственных понятий детьми 6-7 лет с ОНР и их нормально говорящих сверстников. Также освещены результаты анкетирования учителей-логопедов по выявлению их отношения к использованию компьютерных технологий, и в частности мультимедийной презентации для формирования пространственных понятий у детей с ОНР. Обозначены психолого-педагогические аспекты и принципы использования учителем-логопедом мультимедийной презентации в коррекционно-педагогической работе. Определены этапы и особенности коррекционного занятия, включающего работу по формированию пространственных понятий у детей с ОНР с использованием мультимедийной презентации. Также представлены примеры заданий по различным лексическим темам по формированию пространственных понятий у детей 6-7 лет с ОНР.

Ключевые слова: пространственные понятия, дети с общим недоразвитием речи, мультимедийная презентация.

Drozdova N.V., Ladeyko V.D. Methodical aspects of formation of spatial concepts of children of 6-7 years old with general underdevelopment of speech with the help a multimedia presentation.

The article deals with an experimental study, which identified general and specific laws to understand and use spatial concepts of children 6-7 years old with GUS and their normally speaking peers. Also highlighted the results of the survey speech therapists to identify their relationship to the use of computer technology, and in particular multimedia presentation for the formation of spatial concepts of children with GUS. Marked psychological and pedagogical aspects and principles of using speech therapists multimedia presentation in correctional and educational work. The stages and features of corrective exercises, involving work on the formation of spatial concepts of children with GUS using multimedia presentations. Also provides examples of tasks on various topics on the lexical form of spatial concepts of children of 6-7 years old with GUS.

Keywords: spatial concepts, children with general underdevelopment of speech, multimedia presentation.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2014 р.

Статтю прийнято до друку 05.11.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф.Шеремет М.К.

УДК: 376.056.36:37.091.31.059.1

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ІНДИВІДУАЛЬНОМУ НАВЧАННЮ

Дутковська Р.В.

Визначення психологічних особливостей дітей з порушеннями інтелекту, які підлягають індивідуальному навчання, є актуальним питанням у корекційній педагогіці, оскільки є підґрунтям для розробки системи корекційно-педагогічного супроводу таких дітей. Аналіз наукової літератури свідчить, що основи цього питання вивчалися такими вченими як В.Астапов, І.Бгажнокова, І.Белякова, В.Воронкова, В.Лебединський, М.Матвєєва, В.Петрова, М.Пєвзнер, С.Рубінштейн, В.Синьов, А.Селецький, Н.Стадненко, Т.Ілляшенко, О.Лурія, В.Лубовський та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11; 12].

Метою статті є обґрунтування необхідності індивідуального навчання для таких категорій дітей на основі розкриття їх психологічних особливостей та показу труднощів, які унеможливають навчання поряд з іншими учнями.

У «Положенні про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку» сказано що в закладах такого типу не можуть навчатись наступні категорії дітей: «з важкою формою недоумства; з психічними захворюваннями, у яких крім недоумства спостерігаються інші важкі нервово-психічні порушення; з олігофренією або органічною деменцією з виразними і стійкими психопатоподібними розладами; з органічним захворюванням головного мозку з денними або частими нічними судомними нападами; з шизофренією із стійкими психотичними розладами; із різними відхиленнями у психічному розвитку, пов'язаними з первинним порушенням функцій зору, слуху, моторики; із затримкою психічного розвитку, пов'язаною із залишковими явищами органічних уражень головного мозку або педагогічною занедбаністю» [8].

Деякі діти з вище названих категорій, за бажанням батьків можуть навчатись на індивідуальній формі навчання, якщо в школі наявні необхідні спеціалісти. До таких категорій відносяться діти, які можуть засвоїти програму, проте перебування в колективі їм протипоказане, це: розумово відсталі діти з виразними і стійкими психопатоподібними розладами, надмірним порушенням динаміки нервових процесів; діти з епілептичною деменцією з наявністю денних або частих нічних судомних нападів; діти з шизофренічною деменцією із стійкими психотичними розладами, аутоагресією, несформованістю навичок самообслуговування (В.Синьов) [10].

Психопатоподібні розлади проявляються в афективній збудливості та розгальмованості потягів у дитини, що, безумовно, є причиною повної неорганізованості діяльності та поведінки в цілому (В.Астапов, І.Бгажнокова, І.Белякова, В.Воронкова, В.Лебединський, В.Петрова, та ін.) [1; 2; 4; 6; 7]. Саме схильність до афективних проявів поведінки є першочерговою проблемою дітей з психопатоподібним синдромом. Вчені пояснюють це тим, що такі діти потребують вивільнення негативної енергії, яка постійно накопичується. Дії дитини спрямовані на те, щоб будь-яким чином спричинити конфліктну ситуацію з оточуючими, відреагувати на неї фізичною та вербальною агресією. Характерними особливостями таких дітей є низький рівень свідомості та контролю за поведінкою, некритичність, сконцентрованість на власному «я», негативізм, прояви агресії. Така категорія дітей є найбільш складною у плані виховання, оскільки діти-психопати не можуть контролювати свою поведінку співставляючи її з моральними нормами, прийнятими у суспільстві (В.Астапов, В.Воронкова, М.Матвєєва, В.Синьов) [1; 6; 10]. Така своєрідність поведінки є наслідком дифузного ушкодження кори півкуль головного мозку з наявністю підкіркових уражень, які відповідають за регулювання емоцій (В.Астапов, В.Синьов) [1; 10].